

пластинки, по яких б'ють маленькі молоточки. Тому й створюється таке казкове враження.

Аналіз музики:

- Що розповіла нам музика про фею Драже?
- Добра вона чи зла? Що вона любить?

2. Слухання. П. Чайковський. «Баба Яга».

● А зараз – ще одна казкова істота прямисінько з казки. Послухайте музику і спробуйте вгадати її ім'я.

- Яких героїв казок ви знаєте? (*Учні відповідають*).

Усі, кого ви назвали, робили добрі справи, допомагали людям. А хто їм заважав? Так, це не дуже добрі, навіть злі створіння. І серед них – Баба Яга. Ось як про неї розповідається в одній казці: «Вранці прокинулася Баба Яга – кістяна нога у своїй хатиночці на курячих ніжках. Дивиться: немає Івана-Царевича. Кинулася навздогін з усіх сил. На залізній ступі скаче, тичкою поганяє, міглого слід замітає – тільки вітер свистить, хмари розганяє...».

А зараз послухайте, як розповів П. Чайковський казку про Бабу Ягу в фортепіанній п'єсі, яку так і назвав – «Баба Яга».

Аналіз музики:

- Якою Баба Яга зображена в п'єсі?
- Як розповідає про неї музика? (*Гучними, низькими звуками, музика звучить швидко, стрімко, – Баба Яга летить, намагається когось наздогнати...*).

3. Порівняння музичних образів. Отже, завдяки музиці ви змогли уявити, які музичні образи – Феї Драже і Баби Яги – створив композитор.

VI. Ритмічні вправи у виконанні шумового оркестру.

Подивіться на запис на дошці.

- У чому різниця між ритмічними складами I та II? (*Так, це довгі й короткі тривалості*).
- Що означає знак Z? (*Пауза*).

А тепер проплескаймо кілька цікавих візерунків, які залишила нам зима на склі.

1. Вправа «Візерунок»: I P Z I I.

2. Яку пісню нагадує цей ритмічний рисунок I P I P I? Так, це пісня «Морозець».

VII. Виконання пісні Б. Фільца «Морозець» у кількох варіантах: 1) без музичного супроводу; 2) із супроводом шумового оркестру, виділяючи сильну долю кожного такту; 3) виконання із танцювальними рухами, музичним супроводом та шумовим оркестром (*клас розподілено на групи*).

VIII. Підсумок уроку. Домашнє завдання: намалювати героїв музики П. Чайковського або такого героя, якого уявляють діти.

Вихід із класу під музику П. Чайковського «Танець феї Драже».

Стаття надійшла до редакції 20 вересня 2013 року

Рейзина Е. Выразительные возможности музыкального искусства

Разработанный конспект урока музыки в первом классе дает ученикам представление о выразительных возможностях музыкального искусства; автор предлагает это сделать, обратившись к сказочным образам из произведений Петра Чайковского.

Ключевые слова: урок музыки, первоклассники, выразительные возможности музыки.

Reyzina E. Expressive possibilities of musical art

The compendium of music lesson at the first class worked out by the author gives the schoolchildren the idea about expressive possibilities of musical art; the author suggests to do appealing to fairy-tale characters from the works of Peter Tchaikovsky.

Keywords: music Lesson, first-class schoolchildren, expressive possibilities of music.

УДК 372.878

Алла Гончарук,
учитель музики ЗШ № 46 (м. Київ)

ЧУДОДІЙНИЙ ВПЛИВ МУЗИКИ МОЦАРТА

У запропонованій розробці розкривається методика слухання музики на прикладі творів В. А. Моцарта.

Ключові слова: урок музики, учні 6-го класу.

Мета: збагатити враження учнів про музику, творчість В. А. Моцарта; продовжити вивчення зв'язків музики, літератури, живопису, архітектури; залучення учнів до художньо-творчої діяльності; перевірка засвоєного матеріалу (понять поліфонія, гомофо-

нія); засвоєння понять рондо, серенада, реквієм, лакрімоза.

I. Організаційний момент. Музичне вітання. (*Учні виконують «Гімн України» на сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького*).

II. Оголошення теми, мети, завдань уроку, мотивація школярів; бесіда за темою уроку.

Учитель. Твори мистецтва – кожний своєю мовою – відображають навколишній світ, настрої та емоції людей. Музика ж перш за все впливає на емоційну й чуттєву сфери людини, але не тільки, вона сприяє народженню думок і надихає здійснювати високі вчинки. Арістотель запитував: «Чи не повинна музика, крім того що вона приносить звичайну насолоду, служити ще більш високій меті, а саме: впливати своєю дією на людську етику і психіку?» Отже, музика облагороджує людину, а чи може життя народжувати музику? Спробуйте розібратися в цьому впродовж уроку, тема якого – **«Життя народжує музику»**.

Спробуйте відчувати себе в концертній залі. Ведучий оголошує... (*Учитель пише на дошці: «Звучить...»*). Два останні слова я допишу пізніше з вашою допомогою. Слухайте музику.

III. Основна частина уроку.

Звучить «Маленька нічна серенада» Вольфганга Амадея Моцарта.

> Які почуття викликала у вас музика? Що ви можете про неї сказати, якщо не вживати слово «весела»? (*Світла, радісна, щаслива, танцювальна, велична.*)

> Як ви думаєте – це сучасна чи старовинна музика? У якому місці вона могла б звучати? (*Це старовинна музика, можливо, XVII ст. Вона могла б звучати на балу.*)

> В який час доби відбувалися бали? (*Увечері, вночі.*)

> Які інструменти оркестру виконують цей твір? (*Струнні інструменти.*)

> В якій формі написаний цей твір? Підказка є на дошці, виберіть потрібне слово і поясніть свій вибір.

Далі вчитель пропонує учням звернутися до довідкового музичного бюро й ознайомитися з музичними словами, якими користуються музиканти. Слова ці називаються *термінами*.

Довідкове бюро

Серенада – це музичний твір, який виконують перед чийсь помешканням на знак поклоніння або любові.

Рондо – це музична форма, яка складається з кількарядового чергування головної теми (рефрену) з побічними, де початком і кінцем завжди є саме головна тема.

Реквієм – це траурний твір, присвячений пам'яті померлих.

Лакрімоза – від лат. *скорботна, слізна* – частина католицького реквієму.

Учитель. Спробуйте записати буквами частини форми рондо, виїде: **А-В-А** або **А-В-А-С-А**, де **А** – рефрен, **В** і **С** – епізоди, тобто те, що змінюється. Причому рефрен у формі рондо повинен повторитися не менше трьох разів. Такий принцип симетрії мистецтво сприйня-

ло з природи. Симетричною є будова тіла людини, квітки, листка. Дуже часто відхилення від симетрії ми сприймаємо як порушення гармонії. Тому в живопису, архітектурі та інших мистецтвах симетрія дуже важлива.

Твір, який ви прослухали, називається «Маленька нічна серенада».

> Слова «маленька» й «нічна» вам зрозумілі. А що таке «серенада»? (*Відповіді дітей*). Доручимо дівчаткам знайти значення цього слова у словничку.

> Хто з композиторів минулого міг би бути автором цієї музики? (*Моцарт, Бах, Бетховен...*)

> Ви назвали Баха, можливо, згадавши його «Жарт» (*учитель награв твір*). Дуже схоже. Але для того, щоб стверджувати, що автор музики – Бах, треба почути в ній зовсім інший склад. Який? (*Поліфонічний*).

> Що таке поліфонія? (*Відповіді дітей*).

> А в якому складі написана «Маленька нічна серенада»? (*У гомофонному*).

> Що таке гомофонія? (*Відповіді дітей*).

> А що ви думаєте з приводу авторства Бетховена? (*Його музика сильна, мужня*).

> Прізвище автора цього твору – найгеніальнішого композитора людства – сховано в музичному ребусі. Для того, щоб дізнатися, про кого йдеться, потрібно скласти перші букви назв музичних інструментів (**М**аракаси. **О**рган. **Ц**имбали. **А**рфа. **Р**ояль. **Т**руба). (*На дошці викладаються фотографії вказаних музичних інструментів*).

> Це, справді, Моцарт. Ви зрозуміли, що потрапили на концерт, де звучить музика Моцарта. Яка вона? (*Світла, радісна, щаслива*).

Учитель пише на дошці: «Моцарт».

> А тепер, дівчатка, слово вам. Що таке серенада? (*Відповіді дітей, які працювали зі словничком*). Так, «Маленька нічна серенада» належить до типу творів, які раніше писали спеціально для нічних свят. Ми правильно визначили стиль композитора?» (*Так*).

> В якій формі В. А. Моцарт написав свою «Маленьку нічну серенаду»? (*Рондо*).

Учитель. А тепер я зачитаю Вам, що говорили про Моцарта інші видатні митці.

Російський композитор **Антон Рубінштейн**: «Вічне сонячне сійво в музиці – ім'я тобі, Моцарте!» (*Епіграф на дошці*).

Петро Чайковський: «Слухаючи його музику, я ніби здійснюю хороший вчинок». «На моє глибоке переконання, Моцарт є найвища кульмінаційна точка, краса якої сягала в сфері музики. Ніхто не примушував мене плакати, трепетати від захвату, від усвідомлення близькості своєї до чогось, що ми називаємо ідеалом, як він. В Моцарті я люблю все, бо ми любимо все в людині, яку ми любимо насправді».

Олександр Пушкін: «Яка глибина! Яка сміливість і яка стрункість!»

Американський композитор і диригент **Леонард Бернстайн:** «Вслухаючись у звучання музики Моцарта, ми раптом віднаходимо дещо зовсім особливе... Ми чуємо музику, яка для більшості з нас є втіленням витонченості, жвавості розуму й вишуканості... Моцарт існує й буде існувати вічно. Моцарт – це сама музика: хоч що ви побажали б знайти в музиці, ви знайдете у Моцарта. Його музика переступила межі свого часу. Вона зверне на назад, до Баха, й уперед – до Бетховена, Шопена, Верді й навіть до Вагнера...»

Творчі завдання:

1. Розташуйте букви правильно і прочитайте прізвища митців. Підкресліть, хто з них не є композитором: ЦОТМАР, ЛЕАФАРЬ, УСШАРТ, РЕВІД.

Відповідь: Моцарт, Штраус, Рафаель, Верді.

2. Починаючи від букви «С», яка знаходиться у клітинці з поміткою, обійдіть усі букви підряд «змійкою» й прочитайте російською мовою висловлювання великого австрійського композитора. Назвіть його ім'я та прізвище.

Відповідь: «Сочиняют – вот моя единственная радость, моя единственная страсть». Висловлювання належить Вольфгангу Амадею Моцарту.

Учитель. Кожна людина мріє бути щасливою.

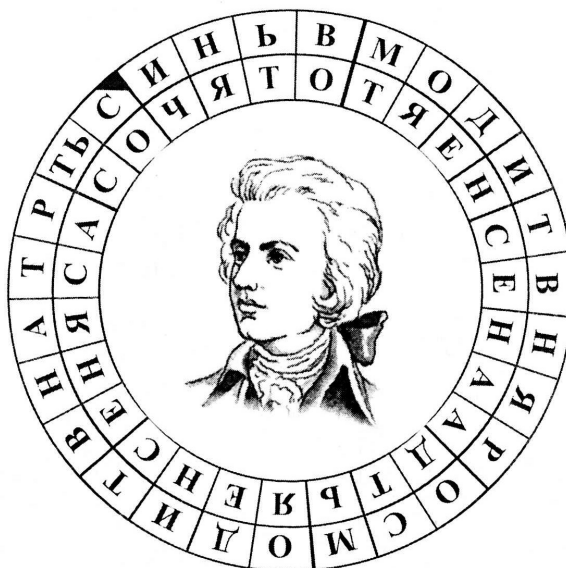
> Яке життя було в Моцарта? Хто знає і може розповісти про окремі факти з його біографії? (*Демонструється репродукція Д. Хайда «Будинок Моцарта»*).

Учитель грає на фортепіано фрагмент з хору «А звідки приємний і ніжний той дзвін» з опери «Чарівна флейта» В. А. Моцарта.

> Чи можете пригадати, з якої опери цей музичний фрагмент?

Моцарт, попри юний вік, досконало володів технікою гри на інструменті. З шестирічного віку вундеркінд брав участь у концертах, де виконував також і власні імпровізації на різні теми. Він робив це з таким хистом і віртуозністю, що публіка відмовлялася вірити: люди вважали, що маленька дитина не може так майстерно володіти інструментом.

Відома, наприклад, така комічна історія, яка сталася з маленьким Моцартом в одному італійському містечку. Під час концерту слухачі ніяк не могли повірити в талант такої малої дитини й робили різні фантастичні припущення – що перстень на пальці хлопчика чарівний й управляє його руками, а тому вимагали, щоб маленький музикант зняв перстень і продовжив гру. Однак і без перстня Моцарт грав так само гарно. На іншому концерті знатна публіка була переконана, що це грає доросла людина, але тільки дуже малого зросту. І тільки після того, як під час виступу маленький музикант помітив у залі



кицьку, яка з'явилася зненацька, різко припинив свою гру, вискочив з-за інструмента й кинувся її наздоганяти, усі зрозуміли, що перед ними справдешня дитина.

Звучить «Менует», написаний В. А. Моцартом у шестирічному віці.

Минуть роки, і Моцарт подарує світові ще багато своїх геніальних витворів, які будуть дивувати не одне покоління вдячних слухачів. Але чи знаєте ви, що музика Моцарта допомагає лікувати людей?

Поняття «музична терапія» народилося в лікувальній практиці й означає залучення різних методів музичного впливу з лікувальною метою. Гармонізація психіки людини є одним із найефективніших результатів цілющого впливу музики.

На музичних інструментах епохи Відродження часто можна побачити напис: «Музика зцілює душу й тіло». Чому – як ви думаєте? Обґрунтуйте свою думку.

Дослідження підтверджують чудодійний вплив музики. Ось деякі приклади.

У лабораторіях США й Великобританії шукають пояснення дивовижному, багато разів підтверженому факту: Ре-мажорна соната Моцарта припиняє напади епілепсії й навіть позбавляє від неї.

Бразильські вчені провели експеримент, у якому були задіяні 60 пацієнтів з різними вадами зору. Половина учасників готувалася до випробування зору під музику Моцарта. Інші – у повній тиші. Пацієнти, що очікували тестування під музику Моцарта, краще фокусували зір і впоралися із завданням значно швидше, ніж ті, хто готувався до тестування в тиші.

Ще один дивовижний факт: відомий французький актор Жерар Депардьє позбавився заїкання за три місяці, щодня слухаючи за порадою лікаря музику Моцарта.

> А чи доводилося вам самим спостерігати у своєму особистому житті чудодійний вплив музики? (Відповіді учнів).

> Можливо, хтось із вас бував на концертах, де виконувалась музика В. А. Моцарта? Що ви відчували? Але Моцарт – це не тільки сонячна й світла музика, не тільки радість... Послухайте, що сказав американський письменник Д. Вейс: «Моцарте, не слід забувати одне: хоч музика, яку ви складаєте, чиста й піднесена, світ, який вас оточує, суєтний і гірший».

Учитель грає перші такти «Лакрімози» В. А. Моцарта.

> А про цю музику можна сказати, що це сонячне світло? (Ні, це сум, скорбота, відчуття, наче квітка зів'яла, ніби з життя пішла людина).

> Чи міг Моцарт бути автором цієї музики? (Відповіді дітей). Це теж музика В. А. Моцарта. Цей твір незвичайний, як і незвичайна історія його створення.

(Демонстрація з педагогічного програмного засобу з музичного мистецтва (6 клас) фрагмента: відомості про реквієм, слухання «Лакрімози» з «Реквієму»).

Моцарт задумав «Реквієм» з дванадцяти частин, але, не закінчивши сьому частину, «Лакрімозу», – він помер. Рання смерть композитора досі залишається загадкою. За найпоширенішою версією, Моцарт був отруєний композитором Сальєрі, який йому дуже заздрив. О. Пушкін розвинув цей сюжет в одній зі своїх «Маленьких трагедій». «Слухай же, Сальєрі, мій «Реквієм»... (Учитель демонструє портрет поета О. Пушкіна роботи художника О. Кіпренського).

Моцарт не зник. Він не може зникнути, як не зникне ніколи його музика. Музика, яка завжди хвилюватиме серця мільйонів людей, даруватиме радість, натхнення, примножуватиме сили, очищатиме і звеличуватиме кожного, хто відкриє для себе її могутній, щедрий божественний потік.

Звучить аудіозапис «Лакрімози» з «Реквієму» В. А. Моцарта. Учитель запалює свічу.

Важко говорити після цієї музики.

> Я пропоную вам передати свої відчуття і настрої від прослуханого твору у вигляді малюнка, цитати, опису.

> А що таке «Лакрімоза»? (Діти дивляться словничок, відповідають).

> Багатьом музика Моцарта дуже дорога. Його, композитора XVIII ст., називали майбутнім людства у XX ст. Чому? І чи погоджуєтесь ви з цим? То як ми можемо назвати музику Моцарта і його самого? (Вічний, сучасний, нестаріючий).

Музика Моцарта потрібна людям сьогодні й буде потрібна завжди. Доторкаючись до такої красивої музики, людина намагатиметься сама стати кращою, поліпшити своє життя і життя інших людей. З іншого боку – музика відображає життя, що вирує навколо. Можна сказати, що саме життя породжує різноманітну музику, – і це чудово!

Закінчити нашу розповідь про композитора хочу рядками з вірша поета Віктора Бокова:

...Счастье!

Звучит нестаряющий Моцарт!

Музыкой я несказанно обласкан.

Сердце в порыве высоких эмоций,

Каждому хочется добра и согласия.

IV. Вокально-хорова робота.

Учитель. Ми ще не раз будемо слухати музику В. А. Моцарта. А зараз виконаємо пісню В. Філіпенка «Веснянка». Вона теж світла і радісна. А перед виконанням розглянемо картину художника І. Левітана «Весна – велика вода».

> Що, на вашу думку, об'єднує пісню «Веснянка» В. Філіпенка й картину І. Левітана? (Відповіді учнів).

Розспівування.

1. *Вправа на розвиток навичок ланцюгового дихання.* Учитель працює над чистотою унісону, ланцюговим диханням з використанням маленького м'ячика.

2. *Вправи на різні види штрихів.*

3. *Виконання на два голоси пісні В. Філіпенка «Веснянка».* Учитель нагадує про співочу поставу, характер виконання, темп, динаміку.

4. *Розучування першого куплету нової пісні на муз. О. Зацепіна «Ти чуєш, море».* Учитель голосом виконує мелодію куплету, аналізує структуру музичного твору, вивчає мелодію репродуктивним методом. У процесі розучування звертає увагу на чистоту відтворення мелодії, виразність кожної фрази (кульмінація, розвиток). Партія другого голосу демонструється і виконується на скрипці.

Учні порівнюють емоційний колорит картин І. Айвазовського «Корабель «Мрія» під час шторму»; М. Реріха «Заморські гості»; А. Рилова «У блакитному просторі» з характером і настроєм пісні. (Відповіді учнів).

V. Висновки.

Учитель. Ми сьогодні ознайомилися з різною музикою В. А. Моцарта. Чи справді «життя народжує музику»?

Наприкінці нашої зустрічі я хочу побажати вам і собі, щоб наші серця не втомлювалися дарувати людям добро і злагоду. І хай нам у цьому допоможе нестаріюча музика великого Моцарта!

VI. Домашнє завдання.

1. Усім учням: виписіть із словничка і запам'ятайте значення музичних понять: *рондо, серенада, реквієм, лакрімоза*.

2. На вибір: напишіть лист уявному другові (подрузі) в якому поділіться враженнями від музики Моцарта.

2. Опишіть або намалюйте свої почуття, коли ви «доторкаєтесь» до щастя.

VII. Музичне прощання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Букреева Г. Б. Цікава музика : музично-дидактичні ігри : 5–8 класи : навч. посібник для учнів основної школи. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. – 104 с.

2. Масол Л. М., Беземчук Л. В., Очаківська Ю. О., Наземнова Т. О. Вивчення музики в 5–8 класах : навч.-метод. посібник для вчителів. – Х. : Скорпіон, 2003. – 128 с.

3. Лобова О. В. Музичне мистецтво : підруч. для 6 кл. – К. : Школяр, 2006. – 160 с.

4. Педагогічний програмний засіб музичне «Мистецтво, 6 клас» / укл. Б. Фільц та ін. – Рівне : ПП «Контур плюс», 2007. – 17 с.

5. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії // Мистецтво та освіта. – № 2 (48). – 2008.

6. Вейс Д. Возвышенное и земное : Роман о жизни Моцарта и его времени / пер. с англ. Н. Ветошкиной, З. Питерской ; авт. послесл. и науч. консультант И. Бэлза (текст). – К. : Муз. Украина. 1984. – 701 с.

Стаття надійшла до редакції 25 жовтня 2012 року

Гончарук А. Чудодейственное влияние музыки Моцарта

В предложенной разработке раскрывается методика слушания музыки на примере произведений В. А. Моцарта.

Ключевые слова: урок музыки, ученики 6-го класса.

Goncharuk A. Wonder-working influencing of music of Mozart

In the offered development the method of listening of music opens up on the example of works of Mozart's.

Keywords: music lesson, students of the 6th grade.

УДК 371.322.1

Олена Полянська,
учитель музики ліцею «Еко» № 198 (м. Київ)

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ МУЗИКИ І ВДОМА

Автор висвітлює проблему домашніх завдань у процесі музичного навчання учнів основної школи, обґрунтовує їхню корисність та пропонує подавати у формі творчих завдань, наводить приклади їх виконання учнями.

Ключові слова: уроки музики, учні основної школи, домашні завдання, творчі завдання.

Сьогодні дедалі частіше ставиться питання про гуманізацію й індивідуалізацію освіти, спрямування її не на всіх учнів загалом, а на кожного зокрема. Школа поступово впроваджує принципи особистісно-зорієнтованого навчання. Важливо не просто дати учням певний обсяг знань і умінь, а й виховати їх активними членами суспільства. Завдання вчителя – допомогти учню виявити свої можливості, творчо реалізувати себе в різних видах діяльності.

Залежно від розумових, психічних, фізіологічних особливостей учні проявляють свою активність по-різному, умовно їх можна поділити на такі групи:

1. «Активні» – ці учні мають високий рівень знань, великий словниковий запас, вони впевнені в собі, сміливо працюють на уроці, активні й цілеспрямовані. Як правило, це невелика група.

2. «Середньо активні» – залежно від ситуації вони більше чи менше виявляють активність, мають менший запас знань, їм не завжди вистачає сміливості; часто діють активно за умови активного включення в роботу вчителем або ж за особливої зацікавленості, захоплення матеріалом, цікавих форм роботи тощо. Основна частина учнів належить саме до цієї групи.

3. «Пасивні» – це діти, які з тих чи інших причин (неуспішність у певних предметах, фізичні вади, невпев-